

De gepensioneerde boom van

02.04

Een saluut aan de kersenteelt

Plaats

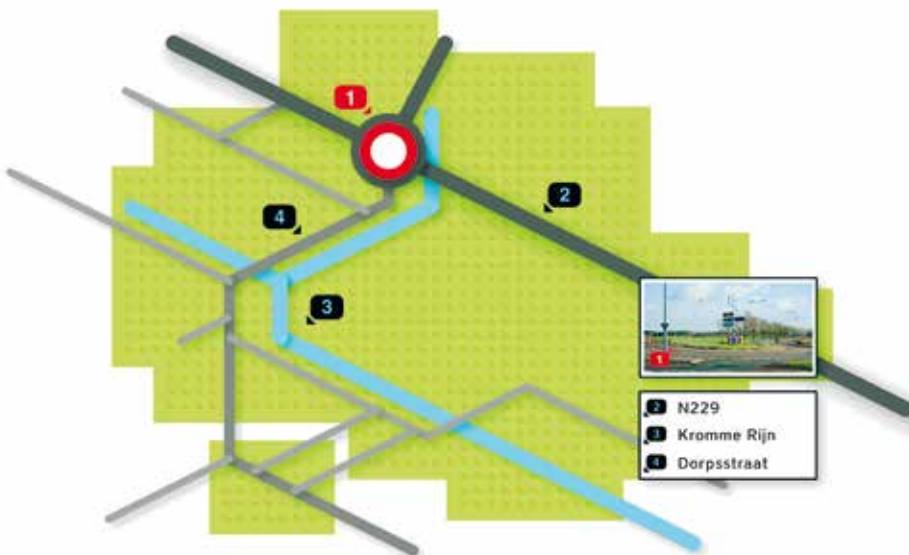
Cothen – Kruising van de N227 en de N229

Prioriteit binnen RotondeLab

- › 2010

Gebied

- › De Kromme Rijnstreek is een rivierenlandschap dat wordt gekenmerkt door boomgaarden op de stroomruggonden en verspreide landgoederen en kastelen. Al sinds de zeventiende eeuw staat deze streek bekend om zijn kersenteelt.
- › Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw kalfde de kersenteelt langzaam af en bereikte in 1997 zijn dieptepunt met een oppervlakte van 30 hectare. De introductie van de laagstamkersenboom zorgde voor een heropleving van de teelt, het aandeel hoogstambomen blijft afnemen.
- › Sinds 1999 wordt er in de streek een jaarlijks kersenfestival georganiseerd dat veel toeristen trekt. Negentig procent van de kersenverkoop vindt vanuit de boomgaard plaats.

Rotonde

- › In het voorjaar van 2009 is de rotonde voorzien van een fiets-tunnel en uitgebouwd tot een turborotonde. De tunnel heeft daarbij een wandtegeltableau met korenbloemen gekregen.
- › Met de projectleider van de provincie is contact opgenomen om te voorkomen dat er in het midden weer een ANWB-paal komt te staan. Dit is niet gelukt.

Overwegingen

- › De organisatoren van het kersenfestival willen dolgraag 'fiets met kersen' op de rotonde en waren teleurgesteld dat er over het kunstwerk voor de fietstunnel al besloten was. Ze willen graag meedenken met het Lab en staan open voor onconventionele oplossingen.
- › Aanhaken bij de traditie van een streek betekent een verhoogd risico op folkloristische oplossingen bij de invulling van de rotonde. Dat vereist grote zorgvuldigheid bij het formuleren van de opdracht en het selecteren van de ontwerper/kunstenaar.
- › Een ontwerp voor het middeneiland moet een eigenstandige kwaliteit en schoonheid hebben en mag niet alleen leunen op referenties aan het verleden. Een begeleidend bordje om het ontwerp uit te leggen is uit den boze.

Aanbeveling

- › Een eerbiedwaardige hoogstam-kersenboom wordt overgeplant naar de rotonde en mag daar van zijn pensioen genieten. Met behulp van verlichtingsdeskundigen wordt deze boom van een mythische glans voorzien die refereert aan bloesems en bloei, zodat hij het hele jaar door de aandacht vestigt op een van de oudste kersenlandschappen van Nederland.

Inschakelen

- › Verlichtingskunstenaar.
- › Dendroloog.

Praktisch

- › Verlichting: zoek naar een geschikte lichtkunstenaar via het Glow Festival in Eindhoven of via Urban Alliance.
- › Keuze boom: Theo Vernooy, Cothen.
- › Verplaatsen van de boom: Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten (dit bureau heeft al eerder aangegeven betrokken te willen worden bij het RotondeLab).
- › Eventuele aanvullende subsidie: Leader+.
- › Lokale samenwerking: organisatoren kersenfestival Cothen (Inge Stolk van Proeverij de Pronckheer en kersenboer Theo Vernooy).
- › Projectleider rotonde: Edwin Koevoets, zijn baas is Ab van 't Zand. Zij zijn verantwoordelijk voor het middeneiland.

Reactie afdeling Mobiliteit provincie Utrecht

- › De ANWB-mast op het middeneiland moet worden vervangen door masten op de aanvoerende wegen. Houd rekening met de extra kosten.
- › Duurzaamheid was jaren terug het vertrekpunt bij de opdracht. Stroomverbruik voor verlichting staat daarmee op gespannen voet.
- › Hoe houdt een oude kersenboom zich in verband met de verkeersveiligheid? Is een alleenstaande boom op het middeneiland gevoelig voor loswaaiende takken?
- › Zal deze oude kersenboom nog vruchten dragen? Zo ja, dan is er het risico dat voetgangers de rijbaan kruisen om kersen te gaan plukken.

Referentiebeelden

- › The Weather Project van Olafur Eliasson.
- › De magische boom die Hannes Walraven fotografeerde in het Caribisch gebied.

Beeld: vrij naar *The Weather Project*

De gepensioneerde boom van

REPORTAGE
02.04

De gepensioneerde boom van C.

'Hoe ziet de ideale rotonde eruit?' Om deze vraag te beantwoorden stuurde de provincie Utrecht het Rotondologisch Genootschap op pad. En zo togen Van den Boomen en Jonker op een zonnige ochtend aan het einde van maart naar C. om plannen te maken voor de noodrotonde aldaar. Ze stuitten op gemiste kansen en korenbloemen, op ANWB-palen en Oude Rijnders. En op kersenbomen, heel veel kersenbomen.

‘Worden we hier nederig van of gaan we er juist als stadsschoffies tegenin?’ vraagt Jonker als ze de door het landschap rond C. rijden en overmeesterd dreigen te worden door de schoonheid van de boomgaarden en het open rivierenlandschap met hier en daar een kasteel. En dan staan de kersenbomen nog niet eens in bloei.

Van den Boomen antwoordt niet. Hij weet dat Jonkers vraag retorisch is, want even later zit die zich alweer op te winden over de ingeslagen ruiten van de bushokjes: ‘Woon je in zo’n mooi landschap, ga je nog de boel lopen slopen, hoe is het mogelijk.’

Bij De Pronckheer, net buiten het dorp, stoppen ze om te overleggen. De proeverij – ‘Pure producten uit de streek’ – blijkt dinsdags gesloten. Ze scharrelen wat rond, fotograferen de rivier en de glanzend nieuwe paaltjes van de wandelroute en dan komt een vrouw naar buiten. Of ze vragen mag wat of ze daar aan het doen zijn, want dit is al de derde keer deze week dat hier mensen lopen te inspecteren. Als Van den Boomen vertelt dat ze voor de provincie Utrecht onderzoeken wat er met de rotonde van C. moet gebeuren, reageert ze verbaasd. ‘De aannemer is toch al lang bezig?’

Het blijkt dat ze al contact heeft gezocht met de provincie of er op de rotonde niet iets over de kersenteelt kon komen. ‘Net zoiets als in Geldermalsen aan de andere kant van de rivier, daar staan peren op de rotonde bij de veiling.’ Maar ze kreeg te horen dat er al een kunstwerk gekozen was. Een gemiste kans, vindt ze, want sinds er laagstambomen worden aangeplant gaat het eindelijk weer beter met de kersenteelt. Van den Boomen en Jonker knikken beleefd.

Als er nu toch weer iets nieuws komt, vervolgt de vrouw, die Inge Stok blijkt te heten, dan wil zij zich daar wel mee bemoeien. En niet alleen zij, maar ook Theo Vernooy, de grootste kersenboer uit de omgeving en de initiatiefnemer van het jaarlijkse kersenfestival. ‘Die festivals zijn één groot feest. Binnenkort vergaderen we over de tiende editie, dan moeten jullie ook maar komen.’

‘Dit gaat wel heel erg hard,’ zegt Jonker als ze weer in de auto zijn gestapt, ‘daar komen we niet zonder kleerscheuren vanaf.’ Daar is Van den Boomen ook bang voor, maar hij wil eerst eens een kijkje nemen bij het reeds geplande kunstwerk: ‘Misschien hoeft daar helemaal niets aan toegevoegd.’

De bouwvallers die de bekisting voor de fietstunnel storten, laten zien waar het tegeltableau met gele, rode en paarse bloemen komt. Jonker trekt een wenkbrauw op: ‘Bloemen?’ Het tableau blijkt veel kleiner te zijn dan de schetsen van de provincie suggereren en vanaf de weg zie je straks alleen een halfdoorzichtig hek met daarop de titel van het werk: *Korenbloem, het donkerblauw dat de late nacht nog even zag*. Jonker trekt nu ook zijn andere wenkbrauw op.

Vervolgens onderwerpen ze het midden-eiland aan een nadere inspectie, of eigenlijk de plek waar dat straks moet komen want nu ligt er alleen een noodrotonde, die ze stiekem wel mooi vinden. Van den Boomen heeft zijn favoriete stoplap – ‘Hememaal goed, niks meer aan doen’ – nog niet uitgesproken, of een wegwerker komt op hen af. Waarom ze geen fluorescerende hesjes dragen. Als de man hoort dat ze in opdracht van de provincie werken, wordt hij nijdig: ‘Jullie moeten helemaal het goede voorbeeld geven.’

Het RotondeLab blijkt hij te kennen, hij komt namelijk uit de buurt van L. en hij smult van de rel rond het rotondekunstwerk (zie pagina 39). De pijl die naar de grond wijst, naar het goud van het dorp, is al diverse malen beklad door boze jongeren uit de buurt. Schande vindt hij dat project, maar als hij hoort van de vergulde beeldjes van de ondernemers die eronder begraven liggen, draait hij wat bij. 'Maar moet zoiets dan 85 duizend euro kosten?' wil hij weten, elke let-tergreep van het bedrag apart uitsprekend.

'U weet toch als geen ander hoeveel geld er gaat zitten in het grondwerk, in het verwijderen van de ANWB-paal van het midden-eiland, in het plaatsen van nieuwe verlichtings-masten?' vraagt Van den Boomen enigszins vertwijfeld. Maar nee, al zit hij ruim tien jaar in de wegebouw, daar heeft hij eigenlijk geen idee van. Hij weet dan weer wel dat er 22 soorten kersenvormen in de boomgaard naast de rotonde staan, dat kwam iemand uit het dorp hem laatst trots vertellen.

Zwijgend rijden ze terug. 'Misschien hadden we in L. indertijd toch een polsstokspringer moeten zetten, zoals de bevolking wilde,' zegt Van den Boomen na lange tijd. 'Onzin,' zegt Jonker, 'dat was een een-tweetje van de secretaris van de Polsstokbond Holland en de burgemeester. Maar ik snap waar je op aanstuurt, hier in C. zijn kersen moeilijk te vermijden. Van de andere kant: moeten wij die ondernemers wel ondersteunen? Die willen gewoon geld verdienen.'

Als Jonker een paar weken later de vergadering over het tiende kersensfeest heeft bijgewoond, is zijn wantrouwen verdwenen. 'Die mensen zijn echt helemaal gek van kersen,' belt hij enthousiast aan Van den

Boomen door. 'De kersensfeest is hier al sinds mensenheugenis het hoogtepunt van het jaar.'

En hij vertelt dat Vernooij, die rode bloesjes op zijn wangen heeft, nog altijd veertig verschillende hoogstamrassen heeft, terwijl die eigenlijk niet eens meer rendabel zijn. 'Op ons geld zijn ze ook al niet uit, ze boden zelfs spontaan aan om het bedrag van de investering te verdubbelen uit hun subsidiepot voor de leefbaarheid van het platteland.' Jonker kreeg ook nog te horen dat de festivals veel toeristen trekken en dat tegenwoordig negentig procent van de kersen direct vanuit de boomgaard wordt verkocht, en niet via de veiling.

Ondertussen heeft ook Van den Boomen niet stil gezeten, hij probeert te voorkomen dat er een ANWB-mast op het middeneiland komt te staan. Want ook al vallen het RotondeLab en de rotonde van C. onder dezelfde afdeling van de provincie Utrecht, de projectleider wist van niets en had het bestek voor de paal al klaar. 'Jullie zijn te laat, het bestek is al goedgekeurd,' luidt de reactie.

'Alles goed en wel,' zegt Jonker, 'maar hoe zorgen we dat er straks geen folklorie op de rotonde komt te staan? Zoals de bloembollenzeven in Heemskerk, de kiepwagentjes van de steenfabriek in Losser of de stamboekkoe in Leeuwarden. Om nog maar te zwijgen van het bronzen peertje op het dorpsplein van C. zelf.'

Koortsachtig beginnen ze zich in te lezen en ideeën te verzinnen. Zo'n stalen stellage van waaruit jongens aan blikjes trekken om de spreuwen te verjagen, het zogenaamde heuen? Een zwartgeoliede ladder als eerbetoon aan de hoogstambomen die langzaam maar zeker verdwijnen door de opmars van de veel makkelijkere pluukbare laagstam?

De klok van de in 2003 gesloopte veiling in het naastgelegen Wijk bij Duurstede als herinnering aan de hoogtijdagen van de kersenteelt? Een Kromme Rijnder, de speciale trekshuit waarmee de kersen in de zeventiende eeuw naar Utrecht werden gevaard? Een wedstrijd baan voor het kersenpitspugen?

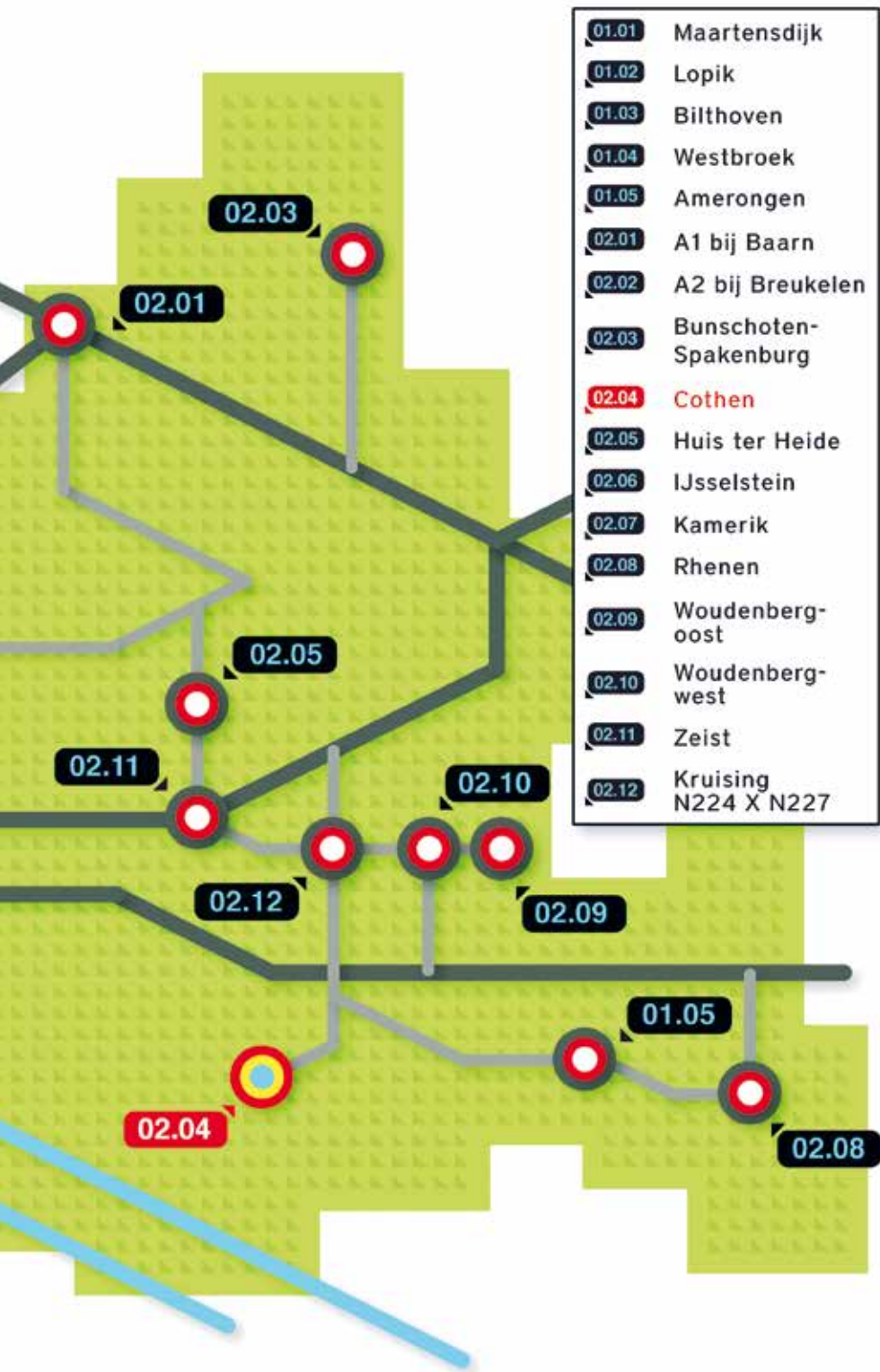
Jonker: 'Te bedacht allemaal, dan moet er weer een bordje bij om het uit te leggen. Waarom niet gewoon de essentie: een mooie, grote kersenboom, een hoogstam die op de rotonde met pensioen mag? Wist je dat zo'n boom vierhonderd jaar oud kan worden?' Van den Boomen aarzelt: 'Mmm, dat is leuk voor die paar weken dat hij in bloei staat, maar de rest van het jaar staat er gewoon een boom.'

Tja, hoe verbijzonder je een boom? Een reusachtige glazen bol erover met dwarrelende bloesemblaadjes? Verlichte kunstker-

sen erin? 'Te *arti*,' zegt Van den Boomen, 'het moet zoiets zijn als de zon die Olafur Eliasson maakte in het Tate Modern, zowel herkenbaar als dramatisch, tegelijk concreet en mythisch, een overtreffende trap van de natuur zelf.' Jonker, die gelijk moet denken aan een magische boom die Hannes Walraven fotografeerde: 'Met slimme verlichtingstechnieken moet je de boom dag en nacht geheimzinnig kunnen laten opgloeien, als een fata morgana.'

Opgewonden reageert Van den Boomen: 'Daar is nog een historische aanleiding voor ook, vroeger werden de kersenvormen bij nachtvorst met paraffinepotten verwarmd, dat gaf een geel licht.' 'Loop nou niet te freaken, man, het gaat om het effect, bij opgloeien hoort rood. Bij kersen trouwens ook. Kersverlichting, weet je wel.'

- 01.01 Maartensdijk
- 01.02 Lopik
- 01.03 Bilthoven
- 01.04 Westbroek
- 01.05 Amerongen
- 02.01 A1 bij Baarn
- 02.02 A2 bij Breukelen
- 02.03 Bunschoten-Spakenburg
- 02.04 Cothen**
- 02.05 Huis ter Heide
- 02.06 IJsselstein
- 02.07 Kamerik
- 02.08 Rhenen
- 02.09 Woudenberg-oost
- 02.10 Woudenberg-west
- 02.11 Zeist
- 02.12 Kruising N224 X N227

De gepensioneerde boom van C. is een uitgave van het Rotondologisch Genootschap. In opdracht van het RotondeLab van de provincie Utrecht analyseerde het Genootschap in 2009 twaalf provinciale rotondes. De hele reeks bestaat uit:

Bomen aan de A1

Fotogalerie A2

De tuinen van B.S.

De gepensioneerde boom van C.

Kunst in Huis ter H.

De vlaggen van IJ.

De rotondetrommel van K.

De leegte van R.

Klompen in W-oost

Water in W-west

Het bosje van Z.

X. (kruis na)

Eerder verschenen titels:

De zaak A.

De Zweefweg van B.

De kinderen van M.

tekst

Tijs van den Boomen, Amsterdam

grafisch ontwerp en beeld

Peter Jonker, Utrecht

www.rotondelab.nl

www.rotondologie.nl

